

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Científic

REVISTA QUINZENAL ILLUSTRADA

EL PLET SOCIAL DE LA DONA

(Continuació) *

I

EL MOVIMENT FEMINISTA

L'ORIGEN de l'agitació contemporània a favor de l'emancipació de la dona es troba, a ultims del sigle passat, agermanat amb un aconteixement que tanta influencia avia d'exercir en la futura sort del continent americà i en la causa dels pobles empresonats: l'independencia dels Estats Units. Les dones americanes varen secundar am calorós entusiasme els projectes de separació, animades per l'esperança de qu'aquella revolució política arribaria a reconeixè'ls els llurs serveis en la defensa de la llibertat de la patria i milloraria la condició del llur sexe. Entre les associacions qu'es varen constituir al dibuixar-se les protestes contra les desmasies de la metropoli, tingueren grand influencia les *Lligues* contra l'impost del tè, degudes a l'iniciativa femenina. Al meteix temps les dones fundaren per tot arreu les agrupacions anomenades de les *Filles de la Llibertat* i destinades a sostenir els interessos de la liberació de les colonies.

Més a l'any 1776, veient qu'els llurs bons desitjos les avia fetes esser massa confiades i que no portaven camí d'arribar les reparacions a que tenien dret, l'Abigaïl Smith, muller de John Adams, que després fou el segon President de la naixenta Republica, escrivia

an el seu marit dient-li que «si les dones no obtenien les concessions que reclamaven, estaven determinades a fomentar la rebellió, ja que no es creien obligades a obeir unes lleis en la votació de les quals no avien sigut representades».

Per falta d'organissació a-les-ores, va quedar parada l'agitació, continuant aixís fins a l'any 1820, qu'una escocesa, miss Frances Wright, va recorre els pobles de l'Unió donant conferencies sobre aquêt problema. Vingué una altra treva, durant la qual de tant en tant apareixia algun libre demostrant qu'el plet seguia en peu; i l'any 1836 Mr. Hurlbut va publicar-ne un titulat *Drets Umans*, sostenint el criteri de l'igualtat de sexes, la qual obra va produir tanta sensació, qu'el seu autor va aprofitar-s'en per a presentar en el Congrés de New-York un *bill* proposant que les dones casades tinguessin major domini sobre els llurs propis béns.

An aqueixa epoca el moviment a favor de l'abolició de l'esclavitud va proporcionar grands energies a la causa feminista, puguent-se dir que va esser la palanca principal que va ajudar-la a avançar camí. La part important que la dona prengué en aquella campanya humanitaria va fer que s'anés perdent l'estranyesa qu'encare podia produir el veure-la pujar a la tribuna en les reunions publiques. Lluitaven am veritable energia per a la liberació dels negres esclaus, donant-los dalit l'esperança de qu'elles també conseguïrien una emancipació que desde feia mitj sigle

* Vegi's el numero derrer.

estaven reclamant. En 1848 es reunia a Seneca Fall (Estat de New-York) la primera Assamblea dels drets de la dona, llegint-hi la celebre Cady Stanton la *Declaració de sentiments*, aont se proclamava la necessitat de la més absoluta igualtat de sexes envers l'Estat. Una altra Assamblea, tinguda dos anys més tard a Worcester (Massachusetts), inspirava a l'Stuart Mill els seus primers escrits referents a la causa femenina i que foren publicats a la *Westminster Review*.

A partir d'aquell temps, pod dir-se que les campanyes abolicionista i emancipadora van interessar paralelment: els incidents de l'una feien portar l'atenció cap a l'altra; i en especial deu senyalar-se el fet de que la novela que l'Enriqueta Beecher Stowe va escriure en 1851, titulada *La barraca de l'oncle Tom*, fou l'obra que va apassionar més a l'opinió publica, decidint-la a favor dels negres.

Les propagandes d'aquell moviment donen avui els millors profits. Desde fa bastants anys la dona nord-americana és la que disfruta de més llibertat i ha obtingut més concessions. Dos diferents sistemes regeixen la seva condició civil en el matrimoni, i tant en els Estats aont predomina la separació de patrimonis com en els que tenen establerta la comunitat de béns, en tots és sempre amb igualtat de drets per al marit i la muller. La mare i el pare tenen la meteixa autoritat legal sobre els seus fills. Un fallo del tribunal ha declarat qu'el marit no té dret a violar la correspondencia particular de la seva dona. Tots els oficis i totes les professions lliberals els són accessibles. Són a milers les que practiquen la medecina, i la fama s'ha juntat al nom d'algunes. Moltes són també les que fan d'advocat i són admeses a informar devant del Tribunal Suprem. La co-educació d'amdós sexes s'hi ha generalisat en grand manera, donant-hi magnifics resultats. En alguns Estats formen part del Jurat; poden ingressar en la carrera judicial; i en el de Wyoming és absoluta l'igualtat politica dels dos sexes. I per a no allargar més aqueixa relació, direm que fa tres anys que va aprovar-se una llei disposant que tots els empleus de les oficines federals són oberts per igual a l'ome i a la dona.

Convé fer notar, com a cosa curiosa, que les intemperancies ingleses van contribuir a

que les dones americanes prenguessin am tant d'empenyo la liberació dels negres i la llur propria emancipació. Quand en 1840 va reunir-se a Londres la Conferencia Internacional per a l'abolició de l'esclavitud, les associacions de les dones americanes anti-esclavistes varen enviar delegades per a que les representessin; però, malgrat les raons i les supliques d'en O'Connell i d'altros, aquell Congrés Internacional va negar-se a admetre i reconeixre les delegacions femenines. No hi agué més remei, i les representantes americanes van tenir d'atravessar novament l'Atlantic, planyent-se de que ni en una empresa umanitaria se les vulgués. En William Garrison, qu'era també dels qu'avien defensat l'admissió de dites senyores a la Conferencia, va retirar-se tot cremat, renunciant a pendre-hi part, i dient que no volia esser a una reunió que per a millorar la sort dels negres no se sabia despendre dels prejudicis i preocupacions en contre dels blancs.

Però, més afortunats a Inglaterra, allí no passa com aquí, que les idees noves són críds qu'es perden en el desert. La propaganda de l'Stuart Mill hi ha donat tant bons resultats, que tot i essent un país qu'en 1868 era aont la dona s'hi trobava pitjor acondicionada i gens amparada per la llei, en menos d'una dotzena d'anys va collocar-se a l'avant-guarda dels pobles europeus influits per les propagandes feministes. Fins aquella epoca la dona inglesa va trobar-se lligada, sense cap protecció, al despotisme del marit, qu'en disposava com millor li plavia: es veia condemnada a sofrir els castigs corporals qu'ell podia aplicar-li autorisat per la llei; ell podia llençar els béns de la muller, sense qu'aquesta tingués cap més recurs qu'acullir-se a les raccions dels asils per fer callar les exigencies de la fam; els fills perteneixien solament al pare; la dona era considerada com a *cosa* i el marit responnia dels delictes qu'ella cometés en la seva presencia, de la meteixa manera qu'es persegueix al gitano que no ha privat de qu'el seu goç mossegués a un transeunt... Era, en fi, tant poc considerada, que l'any 1868 un diputat va dir en ple Parlament que les dones avien desonrat el llur sexe perquè avien pres part en una reunió publica.

Però avui la dona inglesa és la que disfruta d'una personalitat civil tant complerta, que

l'hi poden envejar ben bé les altres europees. Allí la dona casada té absolut domini sobre els seus interessos i disposa lliurement dels seus guanys, sense necessitat de cap autorització del marit; les noies menors tenen garantida la deguda protecció; l'investigació de la paternitat hi és permesa (encara qu'amb alguns límits), i la mare té dret sobre els seus fills. Ara són admeses en tots els congressos científics, literaris, etc., qu'allí es reuneixen; totes les Facultats els són obertes, puix de mica en mica han desaparegut els reparos qu'els oposaven algunes Universitats; a Londres hi ha un Col·legi de Medicina especial per a les dones estudiantes, i un Hospital amb el personal exclusivament femení. Disfruten de vot actiu i passiu en els rams de Beneficència i Ensenyança públiques. Són electores i elegibles per als Comitès Municipals desde 1869. Desde 1888 tenen vot en les eleccions dels Comitès de Comtat, i s'està discutint sobre si poden ésser elegides. De modo qu'en matèria política es troben bon xic avançades, i és d'esperar que no trigaran gaire a coronar dignament l'empresa. La qüestió del *Home rule* de l'Irlanda va impedir que la Cambra anterior es pogués ocupar del dret electoral femení per a les eleccions legislatives, i és tant més sensible per la raó de qu'els partidaris d'aquella reforma hi comptaven amb una majoria de quaranta vots. En la nova Cambra torna a ser-hi plantejat el problema, i a principis de Març avia de posar-se a discussió; però altra vegada la qüestió irlandesa va desgavellar l'ordre del dia, i ha quedat novament aplaçada l'extensió electoral que volen acometre. Actualment el Regne Unit compta amb unes setanta societats per a millorar la condició de la dona i sosté distintes publicacions periòdiques, lo qual prova qu'els partidaris del feminisme pensen no parar fins al final. Un darrer detall: desde Octubre de 1891 al mateix més de 1892 varen ésser otorgades a dones 324 patents d'invenció.

Caracter ben distint presenta a França aquesta qüestió. Convé tenir present qu'en la nació veïna es lluita contra la tradició del criteri d'en Napoleó, que no veia en la dona més qu'una màquina productora de carn de canó, de la qual ell ne feia ús amb molt poca consciència per cert. Malgrat això, sempre hi ha sigut sostinguda amb més o menys tena-

citada la protesta dels partidaris de l'emancipació. Quan la Revolució de 1789, van formar-se algunes associacions de dones revolucionàries, i en Condorcet defensava l'igualtat de sexes en l'esfera política i social. Devant de la *Declaració dels drets de l'home* va publicar-se l'exposició dels *Drets de la dona*, presentada a l'Ajuntament de París, dient que «si la dona tenia el dret de pujar al patíbul, també avia de tenir-lo per a pujar a la tribuna». Els *sant-simoniens* van ressucitar el plet, i també en 1851, 1882, 1885 i 1890 el Parlament s'ha ocupat de peticions i proposicions de llei referents als drets polítics femenins; però just és manifestar qu'algunes d'elles ni han arribat a tenir l'importància de petites escaramuques. En canvi hi ha diversos projectes de llei destinats a modificar l'estat civil qu'ara priva, puix en aquèl terreny la condició de la dona francesa deixa molt que desitjar. Respecte als seus béns, la muller sempre necessita el permís del marit; excepte en dos casos, és exclosa de la tutela; l'investigació de la paternitat és formalment prohibida: solament és permesa la de la maternitat, fent aqueixa desigualtat més odiosa l'interdicció de la primera. Per altra part s'ha de confessar que la República ha fet moltíssim per l'educació femenina. Desde 1881 ha creat més d'una cinquantena d'establiments d'ensenyança secundària, i les dones són admeses als estudis superiors de diferents Facultats. Ademés, aquest any s'obrirà un curs superior especial a l'Escola de Belles Arts. Fa onze anys que les comerciantes tenen dret a concorre a l'elecció del Tribunal de Comerç, i una senyora figura en el consell superior d'Instrucció Pública. La campanya emancipadora va creixent-hi molt depressa; les associacions i els periòdics dedicats an aquèl fi s'hi troben en grand nombre; l'any 1878, i també en 1889, van celebrar-se Congressos Internacionals dels drets de la dona; i quan la darrera Exposició, s'en va reunir un altre, anomenat *d'Obres i Institucions femenines*, organitzat sota la protecció del govern francès.

Encara que més recent, el moviment feminista a Bèlgica és tant intens com a França i Anglaterra. La condició civil de la dona belga és semblant a la francesa, puix allí regeix el codi Napoleó; però van a fer-hi algunes reformes. L'ensenyança ha adquirit grand des-

enrotllament, i les estudiantes són admeses a la majoria de les Universitats. *L'Indépendance Belge*, diari molt important de Bruseles, que sempre ha secundat la tendència feminista i qu'en el Congrés de Versalles va ser-hi representat per Mme. Rouvier, les correspondències de la qual foren de les que cridaren més l'atenció, are contribueix a la campanya am la col·laboració de quatre valentes escriptores: Maria Popelin, doctora en Dret; Margarida Gombert, doctora en Filosofia i Lletres; Joana Chauvin, doctora en Dret i llicenciada en Lletres; i Celina Renooz, notable fisiòlega. També allí les societats feministes logren molt d'impuls, i de la de Bruseles n'és secretari un conegut advocat i escriptor: en Lluís Frank. En un *meeting* celebrat fa poc am motiu del *referendum*, el diputat Feron va dir que quand els omens aurién conseguit el sufragi universal s'ocuparien d'organisar el de les dònès.

A Olanda també la qüestió s'hi troba resoltament plantejada. El terrenó hi ajuda, perquè desde fa anys hi ha establerta la co-educació. Els cursos de les Universitats i de les Escoles de Belles Arts els són accessibles, i és molt corrent veure metjesses i apotecaries exercint les llurs carreres. No són pas poques les oficines dels bancs i cases de comerç que les tenen empleiades en les seccions de caixa i de comptabilitat. I així com a Inglaterra es compten les associacions feministes dividides en radicals i conservadores, a Olanda hi hà l'Agrupació de les dònès socialistes i la Societat de les dònès lliures. Aqueixa ultima ha començat a publicar una revista, *L'Evolució*, desde principis d'aquét més.

La meteixa animació existeix a Suecia i Noruega. En el primer d'aqueixos pobles va començar fa aprop de mitj sigle amb els treballs de l'istoriador Geyer i l'escriptora Frederica Bremer. Desde 1870 el diari *Aftoublad* defensa la causa de les dònès, i el seu fundador ha portat la qüestió a la Dieta. Una revista feminista, *Dagny*, és escrita exclusivament per elles. L'iniciativa privada hi ha introduit l'ensenyança mixta. Tenen accés a totes les Facultats universitàries, i fins a la seva mort, ocorreguda fa un any, una russa, la Sofia Kowalewsky, va regir una catedra de matemàtiques a Stockolm. També fa poc temps qu'una dóna, la Joana Wystem, va emportar-se el primer premi de

pintura istorica. Són admeses com a organistes en les iglésies, i en els principals establiments de credit troben també col·locacions profitoses. Compten am diferents agrupacions feministes, essent la principal una fundada en 1884 per la baronesa d'Adlersparre. Tenen vot en les qüestions municipals i provincials, i ademés són elegibles en els rams d'Instrucció i Beneficència públiques. A Noruega l'Ibsen ha contribuït amb els seus dramès a qu'es discuteixi el problema, el qual ocupa un llog preferent. Les dònès són ja admeses en les oficines dels departaments ministerials, i està pendent de discussió un projecte de llei per a qu'els siguin oberts tots els empleus públics. *L'Unió per al dret de sufragi de les dònès* va presentar a la Storting una petició am més de quatre mil firmes demanant el vot politic, la qual pretenció va obtenir l'apoió de més de quaranta diputats. En el ram d'ensenyança es troben en el meteix estat qu'a Suecia, i com allí regeixen el carreg de taquigrafes en el Parlament.

Casi bé es pod dir qu'a Dinamarca aquét moviment data del 1850, avent-lo iniciat una noia d'envejable talent, la Matilde Fibiger, quand tot just tenia vint anys. Desde 1857 varies lleis han anat millorant la condició de la dóna. L'any 1879 els van esser obertes les escoles de Medecina, Veterinaria i Politecnica. Una senyoreta, Agna Hude, doctora en Filosofia, ocupa una plaça en els arxius del reialme. La dóna casada disposa i administra lliurement els seus béns desde 1889, i la legislació referent al divorci, adulteri, etc., reposa sobre l'igualtat de drets. Dugues vegades la Cambra popular ha aprovat lleis concedint-los el sufragi administratiu, més totes dugues el Senat les ha rebutjades; però are la primera torna a ocupar-se del meteix assumpto amb esperances de millor sort.

Per una d'aqueixes contradiccions que bastant sovint s'observen en la vida dels pobles, resulta qu'a Russia, nació regida per una politica absorvent, despotica i sense entranyes algunes vegades, la dóna casada és més ben considerada qu'en altres països governats per institucions més democràtiques. Allí s'ofereix el cas particular de que mentres qu'en els restos de la Polonia afegits a l'Austria i a l'Alemanya el moviment feminista porta una existencia bastant feble, a les provincies que

passaren al domini de la Rússia les reivindicacions de les dones prenen un color més pujat i una constància més ferma. A Rússia s'ha operat una veritable evolució en la condició del sexe femení, puix abans era absolutament insofrible la situació de la dona, arribant-se al cas de qu'el marit tingués el fuet penjat al capçal del llit com emblema de la seva autoritat. Avui els llaços conjugals són de bon troç més dolços, i el respecte a la muller ha arribat a un grau tant exaltat en certes famílies de les classes baixes, que (segons es refereix) el marit i ella alternen en les feines de la cuina. La dona d'un deportat polític recobra la llibertat; més no se cita un sol cas de que la muller agi fet ús d'aquét dret. En l'ensenyança l'iniciativa particular ha creat les escoles dominicals per a dones, citant-se com a model la primera qu'es va fundar a Kharkow. En l'esfera oficial, l'any 1872 van ser-los oberts els cursos de les Facultats de Medicina de les ciutats més importants; però la freqüència am que les estudiantes prenen part en els treballs de les societats *nihilistes* va motivar un *ukase* imperial que desde el 1884 els va tancar les portes de les Universitats. No obstant, i degut a les influències de l'emperatriu, desde 1890 han sigut restablerts els cursos mijançant certes condicions.

La gent mogigata de per aquí, qu'es figura que després de les feines de la casa la dona no hà de tenir més medi qu'empleiar el temps en visites molt sovint inoportunes i insípides casi bé sempre, i que considera caps lleugers i plens de pardalets a les que s'aparten d'aqueix camí, bo serà que s'enteri de qu'a la capital del despotic imperi moscovita existeix un Circul Artístic de senyores reclutades en les classes altes, presidit per Mme. Couriard, qu'és una bona paisatjista. Ve a esser una especie d'academia particular aont s'han juntat les dones dotades d'aficions o aptituds per l'art, i que semmanalment es reuneixen en una de les sales del palau de la grand duquessa Caterina Mikhaïlowna. En aqueixes reunions, mentres una part de les *membres* del Circul dibuixen, pinten o esculpeixen, les altres s'entreguen als plaers de converses literaries o es formen tertulies qu'es recreien escoltant troços de musica i cant, en el qual hi prenen part celebres artistes amigs de l'institució. Cada any, per la primavera, el Circul organisa en els salons del palau Nico-

lau una exposició de les obres produïdes i que són venudes a benefici dels artistes pobres.

A Alemanya, aont els partits socialistes es troben perfectament organitzats, aqueixos tenen en el llur programa el principi de l'igualtat de sexes. La condició civil de la dona hi és molt variada am motiu de les legislacions particulars dels antics Estats qu'avui componen la confederació. En alguns d'ells és ben dolenta, podent-se citar, per exemple, un paragraf del Codig de la ciutat d'Amburg que diu: «És permesa l'aplicació equitativa d'una lleugera correcció de l'ome a la muller, del pare an els fills, dels mestres an els deixebles, i de l'amo de la casa an els criats». En alguns ducats la dona disfruta de vot administratiu, que delega en el seu marit o en un altre elector, o exerceix ella en persona, segons els casos. En materia política fins té proïbida l'assistència a les reunions publiques. Respecte a l'ensenyança, succeeix que les Facultats de Baden, Friburgen, Brisgran i altres, obren els cursos a les estudiantes, mentres que la d'Heidelberg i alguna més segueixen recalcitrants. De totes maneres, are sembla qu'el govern alemany va a entrar pel camí de les reformes, i en el més de Febrer el diputat Baumbauch va presentar una proposició demanant que sigui atesa la sollicitud dirigida al Parlament portant més de cinquanta mil firmes a favor de l'admissió de les dones an els estudis medicals. Ademés, hi ha constituïdes diferents associacions per al desenrotllament de l'educació femenina, i fa poques setmanes qu'acaben d'inaugurar-se establiments de segona ensenyança a Weimar i Karlsruhe.

Estat molt semblant té a Austria aqueixa qüestió. També la diversitat de legislacions civils hi fa variada la condició de la dona. En algunes regions té dret al vot administratiu, organitzat casi bé sempre de manera qu'agi d'esser un ome el qui la representi. No tenen cap avantatge en el terren polític; però el partit socialista, si bé menos potent qu'a Alemanya, proclama també l'igualtat de sexes. L'ingrés als estudis superiors els és privat, i no fa gaire que la comtessa Vilina Hugonay, avent perdut familia i fortuna, va pendre el titul de doctora en Medicina a l'Universitat de Zurich; més al retornar al seu país disposada a exercir la professió per a guanyar-se la vida, li va esser

negat el permís. Aquesta brutalitat d'aquell govern ha fet que les dones s'agin començat a conveure de qu'és arribada l'ora de reclamar mides més justes, i l'iniciativa privada tracta de corregir les deficiències de l'Estat, a qual fi s'ha constituït a Viena una associació de senyores per a fundar liceus per a l'educació femenina per l'estil dels qu'existeixen per als omens.

El poble italià ja està més infiltrat de les corrents modernes, i no podia passar altra cosa en una terra ont diferents noms de dona han fet celebres les Universitats de Padua i de Bolonya. Actualment ocupa la càtedra d'Istologia d'aqueixa última la doctora Josepa Catani, i desde l'Octubre del 1878 tenen les dones oberts tots els cursos d'ensenyança superior. A Milà s'ha fundat l'Escola literaria femenina, i les Acadèmies de Florença, Nàpols, Roma i altres llocs han donat entrada a senyores de reconegut talent. Diferents congressos celebrats en capitals d'importància han reclamat el sufragi administratiu, i el Parlament se n'ha ocupat bastantes vegades en 1861, 1863, 1871, 1876, 1880, 1883 i 1888, avent sigut sempre rebutjats els projectes. El de 1876 fou presentat pel mateix ministre de l'Interior, qu'era en Nicotera, conseguint una discussió molt animada i interessant.

La República Elvètica té la glòria d'aver sigut el refugi de totes les dones que volien estudiar, quand encare les altres nacions seguien tretze són tretze. Va durar una època qu'algunes ciutats comptaven nombrosos contingents de russes, poloneses, angleses, franceses i altres, qu'al retornar als llurs països donaven prova eloqüent de que la dona pod estudiar am tant de profit com l'ome. Allí el moviment feminista compta am defensors tant eminents com en Carles Secretan i Lluís Bridel, càtedratics de Lausana i Ginebra. També és una entusiasta propagandista la doctora Emilia Kempin, encarregada d'una càtedra a l'Universitat de Zurich i directora del suplement feminista que publica l'important i antig periòdic *Zuricher Post*. En el camp legislatiu hi ha designada una comissió encarregada de revisar el Codig Napoleon en la part que perjudica a la dona. Les associacions feministes hi abunden en gran nombre, exercint-hi molta influència i presentant veritables models d'organització.

Segons els informes d'una professora de Filosofia a l'Escola secundària femenina de Jassy, dirigits a un dels Congressos tinguts a París quand la derrera Exposició, l'ingrés de les noies an els cursos de les Facultats de Rumania ha produït un efecte moralisador en les costums públiques d'aquella terra. Abans de 1880 una senyoreta es veia impossibilitada de poder anar tota sola pels carrers; però desde aquella època, en que van començar a freqüentar les aules, no solament han conseguït fer desapareixe semblant inconvenient, sinó que fins ja viatjen soles per tot el país. Cada die és major el nombre de dones qu'exerceixen de metge en les principals ciutats, i n'hi hà una que fa d'advocat an els tribunals de Bucarest.

Am lo que queda apuntat, i tenint en compte que deixem de mencionar una infinitat de notícies per a no fer més pesada aqueixa relació, creiem aver demostrat qu'el problema de l'emancipació femenina ocupa l'atenció de casi bé tots els pobles civilisats. En els uns té molt camí fet; en altres el mateix retras sembla qu'els dongui forces i energies per a que les societats que s'hi van constituïnt, estimulades per l'exemple de l'Anglaterra, tractin de recuperar el temps perdut; i a tot arreu pretenen qu'els avantatges que van conquistant no siguin meres toleràncies, sinó preceptes legals que les amparin en els llurs drets.

Degut al caracter universal de la qüestió, i a fi de donar major importància a les reivindicacions, establint llaços de solidaritat que proporcionin un impuls més grand per a una acció comú, queda ja realitzat el projecte de constituïr un Consell Internacional en el qual tenen llog les delegacions de tots els pobles. Ademés, les associacions dels Estats Units, que compten am més d'un milió i mitj d'afiliades, s'han federat, nominant una Junta permanent que les posa en comunicació; i a Anglaterra, França, Belgica i altres parts, també s'han organitzat de la mateixa manera.

Tots els esforços realitzats, tots els avantatges conseguïts i les campanyes que s'estan sostenint, dintre de pocs dies tindran una manifestació oficial en el quart Congrès Feminista Universal qu'és reunirà a Chicago del 15 al 21 del Maig vinent. Quasi totes les nacions han constituït una comissió d'onor i patronat, figurant al cap del comitè alemany l'empera-

triu Frederic, qu'és la primera persona de família reial que s'aurà aderit a un Congrés d'aqueixa naturalesa, i'am lo qual prova qu'els aires germanics no han pogut pas

aigualir-li la sang anglesa que porta en les venes.

JOSEP BROSÀ ROGER

(Seguirà)

L'IDOL

*Temps hà que dintre del meu cor,
com guarda un ric el seu tresor,
manting l'amor més noble i grand.
És impossible qu'es trobés
res en el món que s'hi semblés,
perquè l'amor que dig és sant.*

*La que jo estimo am tant d'anel
no és de la terra, qu'és del cel:
és la deessa absent d'aquí,
la Llibertat! Quin dol que fa
qu'em calgui amb ella somniar
per contemplar-la prop de mi!*

*En mitj d'un somni plaianté,
pocs són els dies que no ve
quand jeu la terra en dolç repòs.
Avui meteix, aquesta nit,
me l'hî trobada fit a fit
en una vall plena de flòs.*

*An els seus peus agenollat,
cego d'amor, li he confessat
qu'em té rendit a discreció;
i m'inclinava ja a escullí
d'entre les flors qu'hi avia allí
per dedicar-li la millô,*

*quand el butxí, en aquell moment,
el seu coltell sanguinolent
a traició ha descarregat:
el cap de sopte m'ha caigut
entre les mans, i l'ha rebut,
en llog de flor, la Llibertat.*

Del poeta magiar ALEXANDRE PETŒFI

« UN ENEMIG DEL POBLE »

PER fi hem vist representar una obra d'Ibsen a Barcelona. Els que tenim necessitat de mostrar el nostre descontentament envers la literatura qu'aquí es produeix, davant d'una obra notable sentim que s'ens treu un pes de sobre al poder cridar *Juli! Juli!* com un nen qu'experimenta un goig qu'el treu de tino.

És tant bonic alabar i entusiasmar-se, si es fa sincerament, sense cap *arrière-pensée!* En

cambi és una tasca tant ingrata guerrear continuament amb exercits de poetes i escriptors que pateixen la grafomania i de pedants qu'acaparen tribunes, catedres, periodics i academies! De tant en tant un desitja pendre coratge vora els altars de la nostra devoció, i dóna nou alè a la voluntat el rebre ratxes artistico-intellectuals com les qu'ens envia l'Ibsen amb els seus drames, d'universal anomenada,

Lo únic desagradable en aquêt cas és que l'Ibsen no ha entrat a Barcelona triomfalment, com era d'esperar. Ha sigut presentat am caracter d'importació industrial. No duia el segell d'una invasió artistica, sana, benefactora, en nom d'una dramaturgia i d'uns ideals nous.

De tots modos, eren molts els que l'esperaven am desitj, amb ansietat, quasi. Jo, per la meva part, considerava qu'aquella primera representació d'Ibsen a Barcelona era el principi d'una grand renovació teatral. Primerament comença per cap-girar el concepte que de la literatura dramatica aquí es té. En segon llog representa l'introducció del *teatre d'idees*, qu'és el qu'en tots els escenaris d'Europa està substituïnt a la dramaturgia antiga.

Per empapar-se bé de la primera accepció de les obres d'Ibsen, en l'estreno d'*Un enemig del poble* hi avia un gros escull: l'educació artistica dels actors qu'avien d'interpretar-lo.

Quand ens preparavam a escoltar religiosament, varem proposar-nos prescindir dels *lapsus* que puguessin cometre els voluntariosos actors del Teatre de Novetats, qu'amb els llurs excellents desitjos no podien interpretar l'obra am la justesa qu'era necessari. Ademés, devant aquella interessant obra, el goig artistic que puga produir la ficció dramatica minva en intensitat en quant la set de *saisir* les idees allí escampades intellectualisa tota sensació causada per la lluita de characters.

Això no vol dir qu'*Un enemig del poble* no siga una obra d'art que, fòra del seu trascendentalisme social, no causi emoció estetica fonda. Són d'un interès tant obsessiu les conclusions que deixa sentades la lluita del doctor Stockmann contre els obstacles qu'el volten, que l'espectador arriba a oblidar l'obra d'art per a determinar el seu criteri sobre la qüestió social umana, que ja pod-ser amb antelació s'avia presentat ell meteix. ¿No és això una demostració *a fortiori* de la veritat que bull en l'obra de l'Ibsen, qu'an el espectador fins li arriba a fer la completa sensació de la realitat? També això ens explica qu'a la majoria dels qu'eren al teatre els agi preocupat la concepció social de l'obra, prescindint del seu valor artistic. Creiem qu'aquesta circumstancia ha desviat molt els judicis, puix no hem vist que cap critic dels qu'estaven cridats per fer-ho, agi dat la seva opinió sobre

l'estructura de l'obra, que descansa en el procediment realista més modern i avençat conegut fins are.

Creiem qu'am motiu d'*Un enemig del poble* s'avia de criticar el metode practicat pel seu autor a l'elaborar les seves obres magistrals. Els que de literatura s'ocupen en revistes i periodics, no auriem de prescindir de parlar del sentit innovador qu'introduiria en el teatre regional el sistema seguit per escriptors com l'Ibsen, en Becque, en Tolstoi i altres. Baix aquêt punt de vista, seria bo insistir sobre el valor literari dels drames de l'Ibsen.

El veure l'exit qu'en el Teatre de Novetats ha tingut *Un enemig del poble* farà creure a molts que les obres d'Ibsen tenen un caracter exclusivament propagandista. És innegable que l'Ibsen converteix l'escenari en tribuna per a l'exposició d'idees revolucionaries; però no hà de desconeixe's que moltes de les seves teories són ja patrimoni d'altros pensadors, i qu'ell ha tingut la suprema facultat de cristallisar-les en unes obres d'art gegantines que poden viure per sí soles, aislades, sense subjectar-se a l'alambí de l'utilitat practica. Tot l'entusiasme que m'han produït les idees de l'Ibsen dins el terren moral i social, am les quals estig conforme, és poc, comparat am l'admiració qu'em produeix l'artista immens que sab construir una *charpente* dramatica comparable a l'edifici que, posseint l'euritmia pura, dóna l'impressió d'una cosa que té la finalitat en ella meteixa, am drets a una indiscutible immortalitat.

L'alcanç moral i social d'*Un enemig del poble* no ha sigut comprès am tota la seva extensió. Segons es desprèn de les conversacions sentides durant els intermedis el die de l'estreno, i dels *comptes-rendus* d'alguns periodics, l'opinió de la generalitat s'ha fixat en el problema de les lluites de majories i minories, com si fos aquêt sol el que l'Ibsen planteja en el seu drama.

Fixem-nos en la conclusió de l'obra. El doctor Stockmann és metge d'un establiment de banys d'una població situada en la costa meridional de Noruega. Després d'uns treballs detinguts i d'uns analisis comprovats per un ome de ciencia, descobreix que les aigues de que l'establiment se serveix són pestiferes. La causa està en que les avien anat a buscar a un llog baix aont van a parar totes les bruticies

de la vila. El doctor proposa reformar els conductes de l'aigua, fent venir aquesta d'un llog alt. Per realisar les obres es necessiten dos anys i una suma regular. Stockmann vol publicar els seus descobriments en un periodic d'oposició: el *Diari del Poble*. Però a l'adonarse les persones influents de que les revelacions poden perjudicar a la població, la riquesa de la qual està en l'establiment de banys, s'hi oposen energicament, privant la publicitat de la memoria d'Stockmann. El *Diari del Poble* li gira l'esquena. El prefecte de la població i director dels banys, qu'és germà del doctor, és el principal enemic de les reformes qu'aquêt proposa. Stockmann, davant l'oposició de tots, vol celebrar un *meeting* per a dir la veritat als seus conciutadans. Quand se celebra la reunió, el poble, veient-se la ruina a sobre, portada per les obres qu'aurien de fer-se segons els plans del doctor, es posa enfront d'aquêt. D'aquí ve l'exhibició de totes les idees d'Ibsen sobre les majories compactes, el sufragi universal, la democràcia i el govern de la multitud ignorant. El doctor, qu'en aquells moments obté la capdal representació de l'autor del drama, fa una crítica de tots els factors que contribueixen a l'elaboració d'aquêt monstre antipàtic que s'en diu l'opinió pública. Allí és flagellada la premsa qu'es dedica a satisfer les concupiscencies dels que disposen d'alguna representació privilegiada i a afalagar les passions dels seus lectors. Allí surt l'egoisme de les classes directrius, que són conservadores de lo pròpi. També apareixen les mires raquitiques del *filisti*, que creu que la *moderació* és la principal virtut del ciutadà. An aquêt punt precís de fer xocar les majories i minories (l'etern problema de la democràcia parlamentaria o representativa) és quand l'Stockmann s'oposa a qu'els intelligents estiguin subjectats an el govern de les mitjanies, quand no pel vulgo ignorant. D'aquesta justíssima i liberal idea de l'Stockmann molts en dedueixen que l'Ibsen és partidari d'aquella teoria tant peregrina de Seneca, Schopenhauer i Renan, segons la qual la societat ha d'esser governada per una aristocràcia intel·lectual. Per xò la nit de l'estreno d'*Un enemic del poble*, la rebeldia del doctor Stockmann va tenir el privilegi de fer naixe molts revolucionaris per generació espontània.

Alguns espectadors del pati pensaven inge-

nuament qu'el disposar del títol de batxiller en arts ja els facultava per a formar part d'aquesta aristocràcia intel·lectual, qu'alguns creuen és el bell ideal de l'Ibsen.

L'Ibsen no vol el govern dels intelligents, perquè, servint-se de l'autoritat qu'els hi dongués el seu predomini oligarquic, establrien una tirania que seria tant dolenta com la qu'està fonamentada sobre el triomf de la força. L'Ibsen creu que, avent d'esser tots els omes absolutament lliures, l'intelligència de les minories dongui les llums naturals perquè la societat no s'estagni; estagnació que no succeirà si reb la direcció espiritual dels savis i omes de ciència.

La diferencia d'aptituds no deu donar mai diferencia de drets.

El corolari de les idees qu'el doctor Stockmann exposa en el *meeting* està en les sentencioses paraules que pronuncia en família al veure's perseguit, apedregat, menyspreat de tot-om, fins al punt de que en el col·legi despedeixen an els dos nens del doctor. Com si indirectament reconegués que l'*élite* de la societat no pod governar-la, perquè els seus somnis d'avenç estan massa lluny de la multitud, ve a dir que l'única compensació radica en que l'ome siga *lliure i noble*. En les paraules que dirigeix el doctor Stockmann als seus fills quand resol empendre llur educació, hi veig la quintaessència de la filosofia d'*Un enemic del poble*. Malgrat tots els obstacles que troba en el seu camí, el doctor no defalleix i demana als seus fills que busquin companys per fer-ne de tots junts *omes nobles i lliures*. Les dugues paraules van acoblades sempre.

L'Ibsen no creu possible l'existència d'un ome lliure sense noblesa, ni un ome noble sense llibertat. L'individualisme de l'Ibsen s'enclou en la redempció de l'ome per medi d'una completa deslliurança de totes les preocupacions qu'alterin la diafanitat del seu judici.

L'ome més *affranchi* és aquell que té un concepte més elevat de la naturalesa de la que forma part, fixant tot el seu ideal per a la vida en la subjecció a les lleis d'aquesta meteixa naturalesa immortal.

Per a comprendre l'intenció de la crítica social que conté *Un enemic del poble*, s'hà de coneixe l'història del seu autor. Analisant el

conjunt de la seva obra es dedueix qu'els rames que tenen alcanç politic, com el *Romersholtm* i el qu'ens ocupa, són deguts a la desilusió qu'en l'esperit de l'Ibsen han produït els fracassos de la democràcia contemporània. Però no ha d'oblidar-se qu'aquêt desengany no ha convertit a l'Ibsen en un reaccionari conservador, com hà passat amb altres esperits femenins que s'han espantat davant els desviaments de la democràcia. A l'Ibsen li ha succeït lo contrari: s'ha aferrat a les seves teories deslliuradores i ha cregut en una emancipació completa eixida del soberà triomf de la voluntat individual.

A tenir més espai, parlaria extensament de les idees d'Ibsen.

L'estudi de les quatre faces de la seva obra prodigiosa, que són el seu art realista, els seus símbols, la seva moral i el seu individualisme, ens menaria a unes disquisicions que necessitarien un treball de grand alè. Un altre die ho farem.

Acabo amb una nota: l'individualisme de l'Ibsen és el qu'ha trobat un terren més apropiat a Europa, mercè a la sociabilitat simpàtica i atractivola que bull en la seva propaganda per l'omnimoda soberania de l'individu.

Jo, per la meua part, el trobo més racional qu'el de Bakounine, qu'el de Stirner, qu'el de Nietzsche, i fins qu'el del meteix Spencer. Si un n'hî trobat que se li assemblés, és el de l'Stuart Mill, que, igualment que Guillem d'Humboldt, és el qu'ha sentit am més força el poder a que deuria arribar l'emancipació individual.

*
**

M'oblidava de dir que la traducció és passable. Vaig sentir alguns galicismes en un castellà de periodic barceloní. No es podia esser exigent amb els Srs. Costa i Jordà, puix aquí pocs estan capacitats per escriure el castellà *comme il faut*. De tots modos, s'els ha d'agrair la bona fè qu'han demostrat al presentar a Barcelona un drama que, vistes les actuals corrents democràtiques, es fa de difícil representació.

Els autors de la traducció han sigut dos eroes si s'els compara amb els bastaixos literaris qu'ens han donat obres com *El Registro de la Policia* i altres desvergonyiments melodramàtics.

FRIMAN

L'ENSENYANÇA DE LA LLENGUA FRANCESA A L'INSTITUT DE BARCELONA *

VI

ENCARE EL BOSQUE

L'ENUMERACIÓ dels disbarats que hi arriba a aver en la gramàtica del Sr. Bosque exigiria un volum tant gros com la meteixa gramàtica: aquesta inapreciable obra de text en conté a dojo. Desde les *Dos palabras*, seguides d'aquells *Preliminares* en els quals es parla de tot, de l'àlgebra i de l'ebreu, de l'Índia i de Moisès, de la pintura, de les idees i de la procedència *semitica* de les llengües modernes, fins an aquella ortografia en la qual es parla del cambi per assimilació de la conso-

nant del prefixe llatí en llatí meteix, i en la qual es tracta de la *partícula en* dintre de l'estudi dels prefixes, d'un cap de llibre a l'altre, els disbarats es toquen, en aquell seguit de planes sempre matosseres; en certes bandes, apinyats, un sobre l'altre, com en la primera part, que tracta de la pronunciació, i en algunes pàgines de l'ortografia; en altres, més escampats, separats per planes de paradigmes o per planes de palla.

Al començament de la segona part ens fa a saber l'autor que *león* és un nom propi. Amb aquêt disbarat comença l'*Analogia*, que segueix an aquella *Prosodia* tant atapaïda de disbarats que no hi hà ratlla en que no n'hi agi un; i davant d'aquêt disbarat, el lector, espatarrat i fatigat pels de la primera part, ja

* Vegin-se els números 1, 2, 3 i 4.

comprèn que l'autor no el deixarà pas reposar gaire en les altres tres parts de l'obra; i, efectivament, tot seguit s'en troben d'altros i d'altros, fins a l'acabament.

«Los nombres acabados en *al* cambian la terminación *al* en *aux* para formar el plural. Se exceptúan los nombres de animales...» Com *cheval*, per exemple: *cheval* fa *chevaux*.

«Los monosílabos pierden, por eufonía, la *e* ó la *a* cuando les sigue una vocal ó *h* muda, y se reemplazan dichas letras con un apóstrofo.» Efectivament: *il v'êteindre* en compte de *il va êteindre*.

«Los adjetivos que terminan por una vocal seguida de *l*, *n*, *s* ó *t*, duplican esta última letra antes de tomar la *e*.» Efectivament: *soûl*, *soûle*; *espagnol*, *espagnole*; *plein*, *pleine*; *commun*, *commune*; *français*, *française*; *niais*, *niaise*; *plat*, *plate*; *falot*, *falote*, etc., etc..

«Que, qué cosa, se traduce por *quoi*.» Exemple: *que veux-tu?*

I aixins fins a les ultimes pàgines, ont no falta la seva regla estafeta, com aquesta: «Se escribe *y* en lugar de *i* en toda palabra de origen griego» (*philosophie*, per exemple). Aixins: de disbarat en disbarat, reposant quand venen les conjugacions, trobant-se tot sovint am planes senceres de palla, algunes com la següent, qu'escau d'allò més bé a un *Ensayo de gramatica francesa, dedicado á los alumnos de los institutos, escuelas especiales y seminarios*:

«Algunos gramáticos añaden otra especie de verbo, el *neutro*, que quiere decir ni uno ni otro; o, de otro modo, un verbo que no es activo ni pasivo.

»No podemos admitir esa clasificación, pues creemos que todo verbo tiene que ser forzosamente activo ó pasivo. Es cierto que los verbos *morir*, *nacer*, *caer*, y otros pocos, sólo tienen un sujeto aparente: *tú mueres*, *aquél cae*; porque *tú* no es el agente del acto de morir, sino que es la víctima, es paciente, ni *aquél* hace otra cosa que *recibir* una caída. Estos verbos son realmente pasivos con sujeto oculto. La oración *yo caí* es igual á *me hicieron caer*. *Moriremos* es tanto como *la muerte se apoderará de nosotros*.

»Por eso en muchos casos expresamos esas ideas de un modo más filosófico, y decimos *La muerte le sorprendió*, en vez de decir *Murió*. Porque esos verbos contienen en sí un

sujeto real, y el aparente no es más que un régimen.

»Pueden compararse á los verbos latinos *pœnitet*, *pudet*, *piget*, que quieren régimen de persona en acusativo y cuyo sujeto está entrinado en el mismo verbo, que se descompone: *pœnitet me*, en *pœnitentia tenet me*; *pudet me*, en *pudor tenet me*; *piget*, en *pigritia tenet*. De modo que el sujeto es *pœnitentia*, *pudor*, *pigritia*.»

En el Bosque retrobem la pedanteria del Miracle. L'autor no vol «plantear ninguna regla sin explicar la razón filosófica de la misma». I un bon exemple en veiem a la pàgina 25, aont diu aixís: «Siendo el plural idea de varios, supone rigurosamente el singular que es su raíz. El plural se forma, por lo tanto, del singular, por las reglas siguientes...»

En el Bosque retrobem la pedanteria del Miracle. Am pàgines com la qu'hem copiat, am les etimologies i les definicions inútils qu'hi abunden, amb això de parlar tant de filosofia i de greg i de llatí, el Bosque ens recorda el Miracle. Però, encare més qu'an el Miracle, el Bosque ens recorda an el Chartrou, i ens el recorda desde les primeres pàgines.

Aquestes primeres pàgines! La Prosodia del Bosque! Quin *chef-d'œuvre*! Quina prova de fins aont se pod arribar en llibres que s'hàn de comprar per força! Són unes quantes pàgines que llegeixo a tot-om, inútilment, ja ho sé, am l'ensopiment que hi hà, però qu'em permeten dir pestes d'aquestos catedratics qu'odio i d'aquestos pares qu'es neguitejaren per un centim perdut i am la major indiferencia deixen malmetre els seus fills, que s'hàn d'empassar aquestes matzines oficials, per're, per a tenir titul, que, si serveix per a alguna cosa més que per a satisfer vanitats ridicules, és per a entrar en una facultat, aont continuarà l'imposició d'obres dolentes i cares.

Aquestes primeres pàgines exquisides del Bosque! Els hi dedicat un llarg article, ont les hi copiades senceres, i encare em sembla que no n'hî dit res, i encare podria dedicâs-en més d'un tant llarg com aquell. M'han parlat d'una gramatica francesa dolentissima qu'es dóna en una escola especial de Barcelona, la més dolenta que s'agi escrit, segons diuen. Jo me l'imagino tota com la *Prosodia* del Bosque;

no pug creure que hi agi un pitjor. I amb el greu de no dir-ne tot lo que voldria aver-ne dit, solament tornaré a ocupar-m'en ara per a fer veure com ja desde les quatre seves primeres pàgines el Bosque ens recorda el llibre de M. Chartrou.

En el Bosque, després d'indicar-se la pronunciació de la *s*, la *t* i la *x*, fent un salt enderrera en l'alfabet, s'explica la de la doble *l*, i de seguida la de la doble *m* i doble *n*, i a continuació la de la *u* derrera de *q*. I en les notes explicatives del Chartrou, en les quals s'indica la pronunciació de les consonants franceses, l'ordre alfabetic es troba alterat de la mateixa manera: la doble *l*, la doble *m* i la doble *n*, van derrera de la *s*, la *t* i la *x*, i acaba l'estudi de les consonants amb la pronunciació del grupo *qu*. Aquesta coincidència és natural per altra part: es veu qu'els dos autors van voler explicar primer les consonants senzilles i després els grupos de consonants o de consonants i vocals, tals com *ch*, *ill*, *imm*, etc., etcetera. Però a les consonants segueix en el Bosque l'accent tonic, i en el Chartrou segueix també l'accent tonic a les notes explicatives ont se tracta de les consonants; i en el Bosque com en el Chartrou, derrera de l'accent s'estudia la *liaison*; derrera d'aquesta, els accents; i derrera dels accents, respecte els quals es donen les mateixes regles *ortografiques*, se parla de varis signes ortografics, dels mateixos, posats en el mateix ordre: apostrof, guió, *cedille*, dièresis.

Per aquesta coincidència en el desordre i en el ficar en la *Prosodia* coses d'*ortografia*, va fer-me recordar el Bosque an el Chartrou, que avia fullejat el mateix die, i s'em va ocorre comparar detingudament les Prosodies dels dos mestres de francès. Comparant comparant, hî nat descobrint massa coincidencies: coincidència en els exemples... i en els disbarats.

La *x* és la consonant més mal tractada en el Chartrou. També ho és en el Bosque. El Chartrou comença dient que sona *qs* en els noms propis. Exemples: *Xénophon*, *Alexandre*, etc. El Bosque comença amb aquesta regla: «La *x* suena *qs* en los nombres propios: *Xénophon* = *Qsenofón*; *Alexandre* = *Aleqsánder*». I tots dos, el Chartrou i el Bosque, acaben amb la mateixa observació: *x* sona *s* en *Bruxelles* i *Auxerre*. Dona el Chartrou com a regla que la *x* sona *gx* entre vocals, sent aixís que sols sona

suau en el prefixe *ex*; i el Bosque també dona la mateixa regla. El Chartrou no diu que sigui muda més qu'en els adjectius acabats en *eux* i *oux*, i diu el Bosque: «Es muda en los adjetivos en *eux* y *oux*.» Per fi, el Chartrou posa el *soixante* com excepció d'una regla de la qual no és excepció; i lo mateix fa el Bosque.

Es més: en el Bosque hi hà més disbarats qu'en el Chartrou, i molts són deguts a omissions de regles d'aquesta ultima gramatica. Un exemple. El Chartrou, tot tractant de les consonants, explica la pronunciació de les vocals *e* i *i* davant d'*m* i d'*n* dobles, que fa excepció a la regla general de pronunciació de l'*e* i de l'*i* davant de consonant nasal; però ja abans, en un quadro que hi hà al principi de la gramatica, ha donat aquella regla, mal dada per cert. El Bosque explica també la pronunciació excepcional de l'*e* i de l'*i* davant de consonant nasal duplicada, i l'explica de la mateixa manera qu'el Chartrou, i, com en el Chartrou, tot tractant de les consonants; però en el Bosque no hi hà quadro, i en llog se troba la regla general. Fa l'efecte com si el Sr. Bosque agués anat copiant el Chartrou, i al trobar-se amb les regles de pronunciació de les vocals *e* i *i* davant d'*m* o *n* dobles les agués copiades, sense recordar-se qu'avia suprimit el quadro, i, per lo tant, no donava en tot el llibre la regla general de què són excepcions aquelles regles.

Tornant a l'*x*, diu el Chartrou: «*X* es fuerte y suena *qs*: 1.º En los nombres propios; 2.º En principio y fin de dicción; 3.º En medio de dicción cuando va seguida de consonante... Excepción: En *six*, *dix*... la *x* suena *s* castellana...» Efectivament, *dix* i *six* són excepcions de la segona regla. Diu el Bosque: «La *x* suena como *qs* en los nombres propios. *Sin embargo*, suena como *s* en los adjetivos numerales *dix* y *six*...» (!)

En l'estudi de les consonants el Bosque i el Chartrou diuen qu'*x* és muda en els adjectius en *eux* i *oux*; però a lo menos el Chartrou dona més endavant la regla següent: «Las consonantes finales *c*, *d*, *g*, *p*, *s*, *t*, *x*, *z*, se callan cuando la voz siguiente no empieza por vocal ó *h* muda.» Aquesta regla no l'hî trobada en el Bosque. Doncs l'*x* final deu aver de pronunciar-se, segons el Bosque, en tots els mots que no siguin els adjectius en *eux* i en

oux, dels quals se li va ocórrer parlar a monsieur Chartrou en la desgraciada nota explicativa dedicada a l'x.

El Sr. Bosque ha tingut present el Chartrou al compondre la seva gramàtica? Sembla que sí. O que tots dos, el catedràtic castellà i el francès, s'han inspirat en la mateixa gramàtica d'un tercer, i en aquest últim cas el Sr. Bosque ho auria fet encare molt pitjor qu'aquell infeliç M. Chartrou. En no sent qu'es cregui que són purament casuals totes aquestes coincidències de què hi parlat, i que, ja dig, em van fer recordar el Chartrou tot llegint el Bosque, que per altres conceptes em recordava el Miracle. Encare que no fos per res més, una cosa establiria ja un fort lligam entre les tres gramàtiques que successivament s'han donat aquests anys en el nostre Institut: el ser extraordinàriament dolentes.

El Bosque és dolent, dolent de confiança. Figureu-vos una gramàtica francesa en què no es parla de les vocals nasals. Tot lo més que s'en diu és que l'm i l'n «se leen gangueando cuando son fin de sílaba.» Endevinarà el lector que la primera síl·laba de *conte* sona com la primera de *comble*? Que *on* i *om* són una vocal i la mateixa vocal? I això qu'el Sr. Bosque en diu llegir l'm i l'n gangueando no té llog no més que quand l'm i l'n són finals de síl·laba? No sona com el singular *vin*, el plural *vins*, en què l'n no és final de síl·laba? Fins a l'últim detall ha de fer-ho malament el Sr. Bosque: l'immens disbarat, això de dir que l'm i l'n es llegeixen gangueando, per ser més rodó, hà d'estar mal redactat. I amb el Bosque es queda un sense saber que *en* sona com *an*, *in* com *ain*, i *un* com *eun*. *Cousin* sona com *cousine*, sols qu'en aquell l'n es pronuncia gangueando; *un*, com *une*; *prend*, com *prenne*. (!!)

Perxò, continua donant-se aquesta obra detestable. Desde qu'el Sr. Bosque és a Barcelona, s'ha fet una nova edició de l'*Ensayo*. Això sí: canviant l'ordre de les parts i afegint-hi el llibre de lectura, se n'ha fet un llibre nou, tot sent el mateix *Ensayo*; un llibre bastant voluminós qu'es deixa molt bé comprar per qui ja té a casa la primera edició. Preu, 16 pessetes. Am la *Syntaxe* de segon any, 20 pessetes.

Perquè l'estudiant de francès compra dugues sintaxis: la de l'*Ensayo* (2.ª part) i la de segon curs. La primera serveix per a fer més

gruixut el volum, segurament. I la segona? Deu ser per a no desavesar a l'estudiant de comprar un llibre, al menos, per cada assignatura.

Io la coneg molt poc, aquesta *Syntaxe*. M'han dit que ve a ser un *arreglo* francès de la *Sintaxis* de l'*Ensayo*, i deu ser veritat. Tot fullejant-la, un die que vaig anar a cà'n Bastinos a enterar-me dels preus d'algunes obres de text, vaig trobar-hi molts paràgrafs qu'em semblava que ja avia llegit, i la *Syntaxe* era el primer cop que la tenia a les mans. Es que segurament els avia llegits en l'*Ensayo*.

«En général les adjectifs qualificatifs doivent se placer après le nom qu'ils qualifient. Cette règle doit surtout s'observer dans les cas suivants: 1.º Les adjectifs qui indiquent la couleur ou la forme des noms... 2.º Les participes et les adjectifs dérivés des verbes... 3.º Les adjectifs scientifiques... Cette règle est souvent négligée par les poètes...»

Paràgraf de la *Syntaxe*, fullejada a cà'n Bastinos, fet copiar més tard per posar-lo al costat d'aquest altre qu'es troba en l'*Ensayo*:

«Los adjetivos calificativos que se posponen al nombre son: 1.º Los de color y forma... 2.º Los participios pasados y adjetivos derivados de verbos... 3.º Los de las ciencias matemáticas... En estilo elevado y en la poesía se anteponen algunos adjetivos...»

I com aquests dos, molts altres.

Llegeixo en el Chartrou:

«Se pospone al sustantivo: 1.º los adjetivos que expresan colores; 2.º los participios y adjetivos acabados en *eur* derivados de verbos; 3.º los adjetivos que entran en la ciencia matemática...»

VII

Pels llibres fullejats es pod formar una idea de quins catedràtics de francès hem tingut aquèts últims anys. D'en Chartrou an en Bosque hem anat de mal en pitjor. M. Chartrou era francès, i a la classe avia d'esmenar bona cosa el mal fet per la seva gramàtica mal redactada: francès, no podia pas pronunciar el francès segons les regles estrafetes de la seva *Prosodia*. Però el Sr. Bosque és castellà, i hi hà tants disbarats en la seva gramàtica i tants que no són deguts solament a la poca traça de l'autor! Es clar qu'el Sr. Bosque no pronunciarà *cr've*, ni *vin* amb *i* i *n* gangueando,

com ensenya la seva gramàtica; però pronunciarà bé l'e muda de *crevé* i l'e nasal de *vin*? Els seus alumnes sentiran el francès ben pronunciat a la seva classe? M. Chartrou sabia el francès, però no sabia ensenyar-lo. El senyor Bosque sab sisquera el francès?

Lo qu'es pod assegurar és que no és dingú, que no serveix per mestre, que ni sab escriure. L'autor de l'*Ensavo* pod saber el francès com el sab qualsevol talòs emigrat uns quants anys a França, però no pod ensenyar-lo perquè no sab ni tant sols de gramàtica. L'emigrat podrà arribar a parlar bé el francès, però no podrà mai ser-ne mestre, com no podria tampoc ser-ho del seu propi idioma. Però a Espanya, l'emigrat pod arribar a tenir una catedra.

Quand acabaran tants abusos? Els professors privats o són Bosques aixelats o no gosen piular; els directors de col·legi no volen indisposar-se am l'Institut; els pares no es preocupen gens ni mica de l'educació dels llurs fills, i és lluny, molt lluny, el die qu'ens veurem lliures de tanta plepa. S'ha de fer molt escandol. Dels meus articles n'espero ben poca cosa; però han fet un xic d'escandol, se n'ha parlat, i han fet pensar a molts en la conveniència de fer una campanya contre l'Institut i l'Universitat. Allavors pod-ser parlaré d'algun altro catedratic del nostro Institut de segona ensenyança.

ESTEVE ARNAU

RECORT, PER GABRIEL TURELL

CRONICA INEDITA DEL SIGLE XV

(Continuació)*

16

O rey desconexent, ple de superbia, qui lo tramès per tu has volgut envergonyir! ¿No senties en tu la pena de lo sdevenidor, que tal acte secret no podia star a aquell del qual necessitat te forçava haver-te ajudar? No ab poca rahó ell te pagà ab aquell compliment que la tua obra merexia. ¡Si lo dan en tu sols restas! Mas mogué lo riu sens mesura fent a tot-hom general en la pena: car donà principi a la destrucció de Spanya. En tu ha finit la virtut dels Gots. La tua obra ha condemnat la gloria dels teus passats, has perdut la fama, lo regne e la anima, que en lo infern après del rey Erodes se troba.

17

Estant los Gots retrets en les montanyes après la destrucció del comte Julià, necessitat los forçà entre ells haver un cap per fer justícia, majorment augmentada la generació e conexent en ells haver sforç. Crearen un rey del linatge real dels Gots, cavaller de gran

* Vegin-se els numeros 3, 6 i 7.

saber e coratge, appellat Pelagi, bon cristià e devot home, lo qual Pelagi en poc temps hagué cobrat lo regne de Leó e de Castella. Per aquesta rahó és lo primer titol de Spanya. E regnà en los regnes xxxv anys, e finí sos dies en l'any de la incarnació DCCxxxvii anys. Dexà una filla nomenada Fançilla, la qual restà reyna e fon muller del comte Alfons de les Asturies, e regnà en Spanya xxv anys. De aquest devallen los reys de Castella, posat hi hage hagut moltes discencions. Basta aquest és lo lur principi. Dexà un fill appellat Alfonso, lo qual après mort de la mare restà rey. Intitulà's rey de les Asturies. E son stats los reys qui han senyorejat la Spanya del principi dessús, fins en lo temps que comptam Mil CClxxx anys trenta dos reys, segons és recitat en les hystories de Spanya. E del darrer rey de Spanya restà una filla sola, nomenada dona Major, la qual fon muller del rey don Sancho de Navarra, axí com se dirà en los seus fets.

18

En Portugal se causà senyoria après la tracció del comte Julià. En temps del rey don Alfonso de Castella era un comte appellat Enric. Era molt ardit cavaller. Tenia per muller

dona Teresa, filla del rey dessús dit, e per alguna discenció lo comte Enric se desvià del rey e llunyà's d'ell, e féu ab les sues gents gran guerra envers les parts de Portugal contra los moros. Haver guanyat aquells, intitulà's Duc de Portugal. Mort aquest duc, dexà hun fill, lo qual se intitulà rey de Portugal ab voluntat del Papa. Aquest fon lo primer rey de Portugal e lo principi d'ells: de que los dits reys han fet continuament gran guerra als moros e ajustaren moltes terres a la lur Corona, e huy encara de continuo treballen en conquistar, e per çò'ls és atribuhida gran honor.

19

En la destrucció de Spanya seguida per la tració del comte Julià, en les montanyes de Ribagorça e de Sobarba se retragueren molts christians en los monts de Jacca, los quals foren molt perseguits per Almaçor, rey de

Osca, qui ab multitud de moros correu les dites montanyes e cativà molts christians, los quals actes dexe de recomptar, seguint-se moltes batalles e molts miracles. E com la multitud dels christians qui en les dites montanyes staven se ajustassen, feren hun capità e senyor, qui era hun cavaller del linatge real dels Gots, appellat Garcia Ximenez, com molta gent sens tal orde star no puga; capità en deffensió d'ells, rey per regir e fer justícia. E lo dit cavaller, ab la sua gent, levà gran part de Navarra als moros e la tornà a la fè christiana. Aquest és lo primer rey dels Navarros, e morí en l'any DCCLii, e fon soterrat en lo monastir de Sant Joan de la Penya, lo qual ell havia fet. Lexà per rey son fill, appellat Garcia Enyego. Conquistà aquest rey Pampalona, e per mort de aquest se perdé e no's cobrà fins la venguda de Karles Maynes.

(Seguirà)

REVISTA GENERAL

JOGS FLORALS D'ENQUANY

Dies enrera varem rebre una invitació per assistir a una junta qu'avía de celebrar-se a casa del secretari dels Jogs Florals de 1893. Com que L'AVENÇ no vol pendre part en una festa am qual modo de realisar-se no està conforme, varem decidir no atendre la convocatoria. Més, degut a que en alguns llocs forans ont L'AVENÇ és llegit, la festa pseudo-catalanista encare té prestigi, aprofitem la present ocasió per parlar d'ella. Aixís els que s'interessen a estudiar les actuals corrents regionalistes arribaran a deduir-ne el seu llegitim i veritable significat. Tant més donem aquestes explicacions en quant hi hà molta gent estranya que creu de bona fè que l'institució dels Jogs Florals és l'espill de les aspiracions nacionalistes de Catalunya.

Concedint molt, podrà regoneixe's que pels volts de l'any 50 aquella festa devia representar alguna cosa baix el doble punt de vista estetic i social. A ores d'are tots els motius que podrien presentar-se en la seva defensa han desaparegut. Vistes les actuals corrents literaries, els tres lemes de *Patria*, *Fè* i *Amor* (tals com aquí s'entenen) no poden sostenir una literatura vigorosa i potentia. Aquells tres dolls d'inspiració devien

estar molt bé en temps de l'*aimador de la gentilesa*, no en una epoca en que Catalunya necessita la federació o la separació i frisa per un art independent i lliure com l'aire.

Diferentes voltes hem dit quins eren els principals defectes de la nostra literatura. Seria inacabable la llista de carregs a dirigir-se-li referint-nos a la mena d'inspiració que li ha servit de guia, an el gust practicat, an els seus ultratges a la llengua, i al seu enter desconeixement del país ont se produïa. En el gremi d'escriptors jog-floralescos, exceptuant-ne mitja dotzena entre poetes i prosistes, tots s'han plagiat els uns an els altres, fent poemes de poemes, drames de drames, noveles de noveles, narracions de narracions, romanços de romanços, oblidant aqueix magnific troç de terra catalana, qu'és lo millor que tenim i lo unic que pod fer-nos estimar el país ont hem nascut. Diguem-ho alt: si la literatura catalana ha donat en Verdager, en Matheu, en Mestres, en Guimerà, l'Oller, l'Almirall, entenem sempre que les seves millors qualitats estan en que han sapigut apartar-se de la retorica gongorina desenrotllada per aquella institució, la qual en cambi dels autors citats ens ha donat escriptors insubstancials de la mena d'en Pitarra, Balaguer, Rubió i Ors, Bofarull, Roca i Roca, Pelai Briz, Careta i Vidal, Ubach i Vinyeta, Rie-

ra i Bertran, Martí i Folguera, Cullell, etc., etc.

Baix l'aspecte social, els Jogs Florals no han fet res practic i positiu per a l'avenir de Catalunya. Allò ha sigut una barreja de partits polítics, una sanfaina, una congregació de persones que sustentaven ideals minços i raquitics. Molts van agafar el catalanisme perquè creien qu'era un ornament tenir aficions qu'els distingís de l'ome del carrer de la Boqueria.

Exceptuant a l'Almirall, dels antics regionalistes cap ha donat un credo que pugués servir de penó per a Catalunya.

Si hem de pendre en serio el grave problema de la nostra independència, deixem-nos de moxigangues que no parlen gens an el cor dels catalans d'are.

Ja qu'els Jogs Florals són els principals *mantedors* del mal gust literari, en llog de ser una festa carnavalesca, bo seria convertir-los en un concurs, ont convergissin els treballs de les millors intelligències de Catalunya.

Suprimim d'una vegada flors y violes; realisem la poesia en l'art i la literatura; no fem més els gegants en una festa que no té raó de ser.

Està clarament demostrat que són més útils els concursos de les corporacions que concedeixen premis an els treballs més meritablems en ciències i arts que no pas els certamens poetics. En els d'aquesta terra, generalment, s'hi canta una patria mesquina, simbolisada en el proteccionisme; una fè qu'es fixa en una imatge, com el Sant Cristo de Balaguer o la Majestat de Caldes; i un amor que va endreçat a la conquesta d'una pubilla que disposi d'un dot ben gros.

El fondo arcaic dels Jogs Florals no respon a les necessitats intel·lectuals de l'élite de la societat catalana. Aquesta discordància ha de matar-los forçosament un die o altro. En alguns temps aquella institució devia esser un bosc florit i joiós, placidament alegrat per les refilades dels aucells i els cants de les cigales: are és un pantano trist, feresteg, ont ni sisquera hi poden viure les granotes i rates de claveguera.

Per xò L'AVENÇ els combaterà, considerant-los el més fort enemic de la literatura, com una de tantes coses retrogrades que priven el progrés intel·lectual i l'independència de Catalunya.

BIBLIOTECA UNIVERSAL ILUSTRADA

En el mes d'Abril s'ha repartit per Barcelona un prospecte de la *Biblioteca Universal Ilustrada*

qu'enclou un plan editorial curiosíssim. El seu lema és el següent: combatre *la depravación artística que bautizada con el nombre de naturalismo concluirá por apagar todo sentimiento de lo noble*, etc., etc. Aquestes paraules ens condemnen. Lo que no hem comprès és qu'a continuació, en la llista d'autors algunes de les obres dels quals pensen publicar, hi hà en Richepin, Flaubert, Merimée, Tolstoi, Dostoieusky i Turgueneff. El paragraf qu'hem copiat és un am per la gent mogigata; lo indicat després va pels aficionats a la literatura moderna.

Ultimament hem vist el tomo primer de la Biblioteca. Es titula *Novelas griegas*. L'han repartit acompanyat d'una excellenta lamina copia d'un quadro d'en Baixeras. Les condicions de la subscripció són baratíssimes. L'impossibilitat de realisar-hi beneficis ens fa creure qu'es tracta d'una publicació de propaganda. Quasi ens ho confirma la carta qu'ens han dirigit els editors, els senyors Duran y C.^a. Lo principal és lo següent:

«No dudando que será satisfactoria la impresión que le cause á V. nuestra publicación, le rogamos se sirva mandar insertar en su importante revista un artículo recomendándola eficazmente al público, en la forma que V. considere más conveniente, y en consonancia con los conceptos ya expresados en el prospecto, seguros de que con su valioso apoyo hemos de asegurar el éxito de la obra que hemos empendido.»

Pod aver-hi benevolença devant una prevariació en que una casa editorial solicita el reclam d'una revista independent com L'AVENÇ? Aquí hi hà una mostra del jesuitisme empleiat per certes empreses editorials que prescindeixen de tota delicadesa en un negoci que no té cap relació amb els interessos morals i intel·lectuals de la gent a qui es dirigeixen.

La *Biblioteca Universal Ilustrada* és un de tants actes de reacció religiosa infiltrada en l'art. Aquesta empresa pod agermanar-se am l'Acadèmia de Sant Lluc. Es fa inevitable el combatre a les dugues, puix si anés endevant la tendència que representen, es faria a Catalunya un art mistic del genero cursi i tonto.

Am l'excusa del *folk-lore* i de perseguir el cosmopolitisme, l'actual corrent neo-catòlica es dirigeix a oposar-se a tot quant tinga referència am les idees modernes.

Lo qu'estem presenciant a Barcelona és degut a l'influència qu'entre nosaltros té el judaisme catòlic dedicat an els acaparaments financers.